

INGMAR PERSSON

Tings förhållande till värden

1. Inledning

I uppsatsen "Finala och intrinsikala värden"¹ argumenterar Wlodek Rabinowicz och Toni Rønnow-Rasmussen för att ting kan ha ett värde för deras egen skull som inte är intrinsikalt – ett *finalt* värde. De hävdar, i likhet med bl a Shelly Kagan, att t ex "ett objekt kan vara värdefullt för dess egen skull i kraft av sina relationella drag, som t ex unikheter" (s 23). Ett sådant värde hos tinget är inte intrinsikalt därför att det är baserat – eller, som de företrädesvis uttrycker det, supervenerar – på en relationell egenskap hos det. Detta låter plausibelt. Om något, X, har värde för sin egen skull verkar detta öka, om X är unikt eller, för den delen, sällsynt, det enda eller ett av få av sitt slag. Vi känner ju alla till hur bristande tillgång brukar kunna stegra de priser samlare är beredda att betala.

En undran inställer sig dock: hur påverkar grad av sällsynthet saker som kan anses ha *negativt* värde för sin egen skull, t ex ett vederstyggligt kalhygge? Det låter inte tilltalande att säga att om ett sådant kalhygge är unikt så blir det sämre för sin egen skull (eller i sig) än om dylika kalhyggen är av vanligare förekomst. Inte heller låter det övertygande att påstå att det vederstyggliga kalhygget blir sämre *för sin egen skull* ifall andra skogsarealer kalhuggs på ett lika vederstyggligt vis. Det är bara så att flera kalhyggen av denna sort *tillsammans* är sämre. Så medan sällsynthet tycks höja positivt egenvärde, verkar den inte ha någon tydlig höjande eller sänkande effekt på negativt egenvärde. Är inte det en besynnerlig asymmetri?

¹ *Filosofisk tidskrift*, 3/99. Uppsatsen är en förkortad version av "A Distinction in Value: Intrinsic and For Its Own Sake" *Proceedings of Aristotelian Society*, 100 (1999), men jag hänvisar bara till den engelskspråkiga uppsatsen när någon passus inte har någon motsvarighet i den svenska versionen.

Besynnerligheten bygger dock på att man gör förutsättningen, att det positiva värde som påverkas är ett värde som tillkommer fysiska ting för deras egen skull, och tolkar den på visst vis. Åtminstone två olika motdrag kan därför upplösa besynnerligheten. Det första är axiologiskt och går ut på att förneka att fysiska ting kan ha värde av detta slag. Man kan göra gemensam sak med t ex hedonister och förfäktat att endast upplevelser kan besitta sådant värde; fysiska ting kan bara ha instrumentellt värde, som orsakar till upplevelser med värde för deras egen skull.

Den andra manövern är snarare metaetisk i kraft av den gäller analysen av värdebegreppet. Detta alternativ kan acceptera att fysiska ting har värde för sin egen skull, men insisterar på att de äger sådant värde bara i *relativ* bemärkelse: de har sådant värde bara *för* värderande eller viljande subjekt. Som RRR påvisar med sin förtjänstfulla distinktion mellan ett värdes superveniensbas och dess "konstitutiva grunder" (s 21), är en sådan relativiserande tolkning av värdebegreppet fullt förenlig med att objekt förlänas värde för sin egen skull eller intrinsikalt. Att ett objekts värde konstitueras av någon relation det har till ett subjekt – som t ex att tillfredsställa någon av dess viljeattityder – innebär nämligen inte att värdet supervenerar på någon relation objektet har, att objektet är velat på grund av någon av dess relationella egenskaper.

Den axiologiska och den metaetiska strategin har emellertid en likartad kurativ effekt på asymmetriproblemet. Är den axiologiska varianten korrekt, har det unika tinget bara instrumentellt värde, t ex som upplevelsekälla, och det är lätt att förstå varför dess unikheter får detta instrumentella värde att öka ifall upplevelserna är positiva: då måste ju alla som eftertraktar upplevelsen söka sig till detta objekt som ensamt står för hela upplevelseförsörjningen. Om däremot den levererade upplevelsen är negativ, är varken ökad eller minskad upplevelseleverans en naturlig konsekvens av unikheter. Unikheter innebär minskad leverans endast under den betingelsen att den medför ökad möjlighet att undvika objektet. Något liknande gäller givet den metaetiska strategin. Det unika tinget som besitter positivt värde för sin egen skull kommer att besitta detta värde *för fler subjekt* som riktar sina viljeattityder mot det på grund av dess monopolställning (vilket naturligtvis inte implicerar att dess egenvärde för något subjekt ökar). Däremot är det ingen naturlig konsekvens av denna särställning att fler eller färre riktar sin aversion mot det unika objektet i händelse av att dess värde är negativt.

Såvitt jag kan bedöma är dessa utläggningar av asymmetriproblemet överlägsna det som kan presteras på basis av antagandet att fysiska ting har ett (orelativiserat) värde för sin egen skull som är känsligt för graden av deras sällsynthet. Unikhetsexempels slagkraft som stöd för tesen att det finns finala värden – i den kontroversiella bemärkelsen ”värden för egen skull som supervenerar på relationella egenskaper” – kan därför ifrågasättas.

Med denna reservation protokollförd skall jag dock tillåta mig att uttrycka mig som om också fysiska entiter kan ha intrinsikalt värde – som, så länge existensen av finala värden (underförstått: i nämnda kontroversiella utsträckning) är obevisad, vi inte behöver bekymra oss om att distingera från värde för egen skull. Det jag huvudsakligen skall diskutera fortsättningsvis är i stället hur utsagor om sådana entiteters intrinsikala värden skall förstås. RRR förnekar att sådana utsagor kan analyseras i termer av utsagor om det intrinsikala värdet av sakförhållanden rörande dessa ting, att det är intrinsikalt värdefullt att det förhåller sig så eller så med dessa ting. De påstår detta därför att de tror det vara en nödvändig förutsättning för existensen av finala värden. Jag skall försöka visa att denna analys tvärtom är möjlig, men också att den inte underminerar existensen av finala värden. Fastän jag under resans gång uttrycker vissa dubier angående dessa värden, reser jag inte anspråk på att ha vederlagt den.

2. *Derivativa och icke-derivativa värdesubjekt*

Det finns emellertid annan fråga om analysen av utsagor om fysiska entiteters intrinsikala värde som jag skall behandla först. RRR förespråkar en *supervenienstes* som går ut på att när ett objekt, X, har värde, har X nödvändigtvis vissa egenskaper E_1, \dots, E_n i kraft av vilka X har detta värde. Om dessa egenskaper är ”interna” eller inneboende egenskaper hos X, är värdet intrinsikalt: ”Ett objekt sägs vara intrinsikalt värdefullt i den mån dess värde beror (’supervenerar’) på dess interna, dvs icke-relationella, egenskaper” (s 20). Som ”icke-relationella” räknar de emellertid inte bara egenskaper hos ett ting som vanligen kallas så – dvs ungefärligen egenskaper som uttrycks av predikat som inte är ens implicit två- eller flerställiga – utan också ”the ’internally relational’ properties that it possesses in virtue of the relations it has to its own parts (components, elements, constituents, etc)” (s 34). ”Icke-relationell” utesluter alltså bara relationer till *externa* entiteter.

Gränsen mellan vad som är relationellt och icke-relationellt i denna mening är dock suddigare än den i förstone kan synas. Begrunda t ex ett bruksföremål som i sin eleganta design ådagalägger sin stora effektivitet för sitt syfte. Detta möjliggör att predikat som beskriver denna design också innehåller implikationer rörande denna instrumentella effektivitet. I så fall uttrycker de inte bara något om föremålets icke-relationella egenskaper utan ger också en hum om några av dess relationella. Det är inte förvånande att ting som är värdefulla av slika skäl har anförts – inte bara av RRR (s 25) utan med större frenesi av Shelly Kagan² – som stöd för idén att det finns värden för egen skull som (åtminstone delvis) är baserade på relationella egenskaper. Här kan man fråga sig om inte den omständigheten att det är oklart i vilken mån ett värde supervenerar på icke-relationella respektive relationella egenskaper felaktigt tas till intäkt för att det finns relationellt baserat egenvärde, medan det bara behöver betyda att det är oklart i vilken mån det rör sig om värde för egen skull snarare än relationellt baserat värde för något annats skull.

Hur som helst, klassifikationen av interna relationer som icke-relationella eller inneboende egenskaper öppnar möjligheten att ett ting har intrinsikalt värde i vad man skulle kunna kalla *derivativ* mening. En ring skulle t ex kunna ha intrinsikalt värde bara därför att den står i relationen *att infatta* till en ädelsten som äger intrinsikalt värde. Intrinsikalt värde tillkommer den då i derivativ mening därför att dess innehav av detta värde är härledbart från att den står i en viss relation till en distinkt del, ädelstenen, som har intrinsikalt värde. Ädelstenens intrinsikala värde är däremot inte derivativt om det inte kan härledas från att den står i relation till något ”inom sig” som besitter detta värde.

Detta medför att alltid när man kan förklara varför X har intrinsikalt värde genom att hänvisa till en (äkta) delmängd av X:s inneboende egenskaper, E_1, \dots, E_n , i kraft av vilka X har sitt värde, har X sitt intrinsikala värde endast i derivativ mening. Man kan härleda att X har intrinsikalt värde ur att något som har E_1, \dots, E_n har intrinsikalt värde och att X är något som har dessa egenskaper. Med andra ord, om X har intrinsikalt värde enbart därför att den oerhörda anhopning av exemplifierade egenskaper som ett konkret, fysiskt ting vanligen består i står

2 ”Rethinking Intrinsic Value”, *Journal of Ethics*, 2 (1998), 277–97, 283–4.

i relationen *inkluderar* till en mindre mängd exemplifierade egenskaper som har intrinsikalt värde, har X intrinsikalt värde i derivativ bemärkelse. Följaktligen, för att man skall fånga vad det skulle betyda att X har intrinsikalt värde i icke-derivativ mening måste man tillägga något i stil med att de inneboende egenskaper i kraft av vilka X har värde är *samtliga* X:s inneboende egenskaper och inte någon (äkt) delmängd av dem.

Visst, det är inte nödvändigtvis så att "något som har E_1, \dots, E_n " betecknar ett fullvärdigt fysiskt ting i likhet med ädelstenen i ringexemplet, men jag kan inte se att detta skulle spela någon avgörande roll. Som "ting" måste RRR räkna inte bara ting i vardaglig mening – ungefärligen entiteter med taktilt förnimbar form – utan också t ex vätskor och gaser. De måste gå med på att t ex en parfym som är värdefull i kraft av sin doft (något gasformigt) av denna anledning bara är en derivativ värdebärare, oaktat doftens insubstantiella natur.

Repliken blir kanhända att doften, ehuru inte ett ting, har ett slags "separat existens" (den kan fortleva åtminstone en kort tid efter det att parfymen försvunnit), vilket egenskapsexemplifikationer inte nödvändigtvis har. Mitt svar är att detta kriterium skulle kunna vara viktigt om man ägnade sig åt praktisk "värdeutvinning". För teoretiskt inriktade filosofer borde det dock räcka om man *i tanken* kan utföra följande "avskalningsexperiment". Antag att X har värde endast i kraft av sina egenskaper E_1, \dots, E_n . Då skulle X:s värde kvarstå om man logiskt avskalade alla dess egenskaper utom de nämnda. Alltså är det exemplifikationen av dessa egenskaper som är den egentliga bäraren av X:s värde, oavsett graden av dess "självständighet".

3. Reduktionen till förhållandens värde

Den andra aspekten av förståelsen av utsagor om tings intrinsikala värde, som jag skall diskutera, är relaterad till, men distinkt från, den just behandlade. Den försöker besvara följande frågeställning: är ett tings intrinsikala värde reducerbart till, eller analyserbart i termer av, det intrinsikala värdet av något sakförhållande eller faktum rörande tinget, att det är intrinsikalt värdefullt att det förhåller sig si eller så med tinget? Är exempelvis satsen "X är intrinsikalt värdefull" logiskt ekvivalent med, och analyserbar i termer av, "det är intrinsikalt värdefullt att X existerar"? RRR ägnar nästan halva sin uppsats åt att motivera ett nekande svar.

Den här frågeställningen är relaterad till den ovan utredda på åtminstone följande sätt. Om man har medgivit att den icke-derivativa bäraren av intrinsikalt värde inte är ett konkret, fysiskt ting (i dess helhet), utan en *abstraktion* bestående i exemplifikation av ett fåtal av dess egenskaper, blir steget mindre till att acceptera att det egentligen är *förhållandet* att dessa egenskaper är exemplifierade, som är det intrinsikalt värdefulla, än om man tänker sig att den icke-derivativa värdebäraren är ett konkret, självständigt ting som vi till vardags uppfattar sådana. Inte desto mindre *följer* det inte, såvitt jag kan se, att detta steg måste tas. Vad finns det då för skäl att acceptera en *ekvivalenstes* av följande slag:

(E1) X är intrinsikalt värdefull är logiskt ekvivalent med att det är intrinsikalt värdefullt att X existerar?

Det måste erkännas av envar att denna ekvivalens, relativt sett, är mer plausibel för värde än för många andra egenskaper. Det skulle utmana löjet att hävda t ex att det att X är grön, giftig, fyrkantig, en halv meter lång, etc skulle vara ekvivalent med att det är grönt, giftigt, etc att X existerar. Intressant nog, finns det åtminstone en användning av "god" för vilken ekvivalenstesen är lika absurd: att en maträtt är god, dvs välsmakande, är självfallet inte ekvivalent med att det är gott att den existerar!

Detta ställer anhängare av ekvivalenstesen inför ett problem: hur skall de särskilja den användning av "värde(full)" för vilken tesen gäller? Jag tror de kan effektuera demarkationen genom att appellera till en viss attityd, nämligen attityden att *värdera*, *värdesätta* eller *sätta värde på*. RRR tänker sig att många har anslutit sig till ekvivalenstesen – eller, mer generellt, tesen att det som ytterst har värde endast är sakförhållanden – därför att de antar att "det råder en essentiell länk mellan värde och preferenser eller önskningar" (s 27). Att appellera till en förbindelse till dylika attityder som stöd för denna åsikt är emellertid inte speciellt betvingande eftersom många (meta-etiska) värdeteorier bestrider förbindelsen. (Dessutom tycks mig inte reduktionen till förhållanden självklarare när det gäller viljeattityder och preferenser än värden, t ex att det att föredra ett ting framför ett annat är att föredra att något är fallet framför att något annat är fallet.) Däremot är det mig veterligen helt okontroversiellt att anföra en logisk relation mellan att något har värde och att det är riktigt att sätta värde

på detta. Denna koppling blir (metaetiskt) kontroversiell först när det ges analyser av attityden (som t ex hävdar att den är en rent kognitiv attityd där ett objekt attribueras en objektiv egenskap eller att den tvärtom involverar ett konativt element) eller av dess riktighet.

En dylik attitydkoppling lämnar följande assistans vid lösandet av vårt avgränsningsproblem. Att smaka på en maträtt och tycka att den är god är inte att sätta värde på maträtten, utan en rent sensorisk upplevelse. Förhållandet att maträtten är god (=välsmakande) bildar, tillsammans med att den är näringsriktig, lättlagad, etc, *skäl* för att värdesätta den. Den är därigenom en egenskap på vilken värde i relevant betydelse supervenerar snarare än detta värde självt. Attitydkopplingen säger nämligen:

(A) Något har värde i den relevanta bemärkelsen om och endast om det är riktigt att sätta värde på detta.

Så om det är riktigt att sätta värde på maträtten av det skälet att den är (bl a) god, har den ett värde som supervenerar på denna egenskap av godhet.

(A) är behjälplig för ekvivalenstesens vidkommande på ett annat sätt: att sätta värde på något är nämligen en *s k propositionell attityd*, dvs, dess innehåll är ytterst av typen, att si eller så är fallet. Visserligen är det språkligt korrekt att kort och gott säga att man sätter värde på ett ting, en maträtt, ett konstverk, etc, men detta är – precis som att säga att man tror på något – elliptiskt. Man sätter värde på att maträtten existerar, på att den är god, etc (precis som tro på gud är tro på att gud existerar, är god, etc). Om så inte vore fallet, om innehållet inte vore propositionellt, är det svårt att förstå hur värdesättande skulle kunna bedömas som riktigt eller oriktigt.

(Exempel på icke-propositionella attityder eller mentala "akter" är de perceptuella, att se, förnimma, etc. Dessa riktar sig mot ting och händelser snarare än mot förhållanden och kan därför inte vara sanna eller falska, rationella eller irrationella. De får inte förväxlas med de propositionella attityder – att se, förnimma, etc att något är fallet – som består av perception plus en kognitiv akt baserad på den, t ex är att se att ... seendebaserat vetande. Dessa akter har propositionellt innehåll som nödvändigtvis är i överensstämmelse med sanningen.)

(E1) följer alltså praktiskt taget av (A), givet värdesättandets karaktär av propositionell attityd. Det är sant att det inte följer att det impli-

cita förhållandet måste vara *existentiellt*, men detta är näraliggande. Antag att vi i enligt med supervenienstesens explicitgör grunden till X's intrinsikala värde:

X är intrinsikalt värdefull därför att X har $E_1, \dots E_n$.

Enligt (A) är detta ekvivalent med:

Det är riktigt att sätta intrinsikalt värde på X därför att X har $E_1, \dots E_n$.

Men innehållet i ett värdesättande måste vara propositionellt, och när de värdebärande egenskaperna specificerats, vilken kan denna proposition vara om inte en existentiell? Att X existerar är inget som anger en värdebärande egenskap eller ett skäl för att värdesätta X (man kan knappast värdesätta X därför att det existerar). I stället är existens något som innehav av de värdebärande egenskaperna förutsätter: en maträtt kan inte vara god (=välsmakande) och näringsriktig, ifall den inte existerar i den meningen att man kan smaka på och förtära den. ("Existens" som jag här använder termen betyder således "existens i en mening som fordras för innehav av de värdebärande kvaliteterna".) (2) är alltså ekvivalent med:

Det är riktigt att sätta intrinsikalt värde på att X existerar därför att X har $E_1, \dots E_n$.

Enligt (A) är detta ekvivalent med:

Det är intrinsikalt värdefullt att X existerar därför att X har $E_1, \dots E_n$.

Därmed har vi etablerat:

(E2) X är intrinsikalt värdefull därför att X har $E_1, \dots E_n$ är logiskt ekvivalent med att det är intrinsikalt värdefullt att X existerar därför att X har $E_1, \dots E_n$.

RRR åkallar Kant som stöd för sin uppfattning att "ett objekt är estetiskt värdefullt medför ingalunda att objektets existens är av värde" (s 26). Här gäller det dock att vara försiktig. Att t ex ett musikstycke är välljudande innebär förstås lika lite att det är välljudande att musikstycket existerar som det att en maträtt är god innebär att det är gott att den existerar. Men om stycket är värdefullt bl a för att det är välljudande, visst är det värdefullt att det existerar och dåligt att det

förintas till den grad att ingen ens kan föreställa sig hur det skulle låta (=ljuda). Det är värdefullt att ett ting har den existens som följer av att det har de egenskaper som skänker det värde.

RRR är också bekymrade över att reduktionisterna "kan få svårigheter med att utpeka det sakförhållande som förmodas vara av värde" (s 26–7). Givet att det värdefulla tinget existerar, är dess fortsatta existens också värdefull eller är det snarare dåligt om det upphör att existera? Svaret tycks mig inte svårfunnet: det är värdefullt att objektet fortsätter att existera så länge det har de egenskaper som gör det värdefullt och så länge dessa egenskaper gör objektet värdefullt. Så länge är det också dåligt om det upphör att existera.

Egentligen driver oss (A) ett steg längre än till ekvivalenstesens, nämligen till *reduktionstesens* att det vänstra ekvivalensledet i (E1) och (E2) kan reduceras till, eller analyseras i termer av, det högra, snarare än tvärtom. Reduktionstesens går utöver ekvivalenstesens i det att den hävdar en asymmetri mellan de två ekvivalenta förhållandena: den säger att det ena är mindre fundamentalt eller explicit och kan förstås i termer av det andra. Återigen är det (A) som levererar stödet: när det gäller attityden att sätta värde på är det helt explicita innehållet propositionellt; att specificera det som ett ting är elliptiskt. Det värde ting har (i kraft av vissa egenskaper) kan alltså reduceras till värdet av att de existerar (i kraft av dessa egenskaper).

RRR vill emellertid göra gällande att denna reduktionstes tycks spänna vagnen framför hästen.

Om det är värdefullt att den av människohand orörda vildmarken existerar, så är det väl värdefullt just därför att vildmarken själv är värdefull? Det är sakförhållandet som hämtar sitt värde från objektet och inte tvärtom (s 26).

Här uttrycker de sig dock som om reduktionen enbart angick de förhållanden som figurerar i (E1) och gällde om värdet av vildmarken "hämtas" eller härrör från värdet av förhållandet att den existerar eller tvärtom. Men om man erinrar sig supervenienstesens, vilket resulterar i ett skifte till de mer explicita förhållandena i (E2), ser man att såväl värdet av vildmarken som av dess existens härrör från att vildmarken har vissa egenskaper, E_1, \dots, E_n . Det blir då lika sofistiskt att påstå att värdet av vildmarkens existens indirekt härrör från exemplifikationen av dessa egenskaper, via värdet av vildmarken, som det vore att hävda

det omvända beroendet, nämligen att värdet av det senare indirekt härrör från dessa egenskaper, via det förra värdet. Den rimligaste hypotesen är i stället att det här rör sig om värdet av ett och samma som direkt härrör från att vildmarken har $E_1, \dots E_n$. Kort sagt, att vildmarken är värdefull därför att den har $E_1, \dots E_n$ är, i enlighet med (E2), ekvivalent med att det är värdefullt att den existerar därför att den har dessa egenskaper.

4. Förhållandens värde

Utsagor om att ting har intrinsiskt värde kan alltså förstås som utsagor om att deras existens har intrinsiskt värde. (I enlighet med vad som sades i sektion 2 är detta värde derivativt om det kan härledas ur värdet av exemplifikation av en delmängd av tingets egenskaper på vilka värdet är supervenient.) RRR angriper denna reduktionstes därför att de föreställer sig att den skulle undergräva deras tes att det finns finala värden. De lägger följande argument i munnen på tänkta meningsmotståndare:

När ett objekt, X, sägs vara värdefullt för dess egen skull i kraft av sin relation till något annat (eller några andra) objekt, betyder detta egentligen ingenting annat än att det finala värdet tillkommer *sakförhållandet* att X som har denna relation existerar. Den relationella egenskapen hos X ingår som en komponent i det värdefulla sakförhållandet. Därigenom blir sakförhållandets värde intrinsiskt, i så måtto som det baserar sig på interna drag hos förhållandet (s 26).

För t ex värdet av en av prinsessan Dianas klänningar gäller: "Vad som tidigare sågs som en extern, relationell egenskap hos klänningen (att den hade tillhört Diana) blir nu i stället till ett internt drag hos sakförhållandet [att klänningen som tillhört Diana finns]".

RRR kan omöjligen mena att egenskapen *att ha tillhört Diana* är en intern eller inneboende egenskap hos nämnda tillstånd eller sakförhållande. Rimligen måste de mena att denna egenskap är "intern" i relation till förhållandet i bemärkelsen att den är en "komponent" av det – vilket torde innebära att förhållandet innehåller att egenskapen är exemplifierad. Härav följer emellertid inte att det värde som är supervenient på egenskapen måste vara ett intrinsiskt värde *hos förhållandet*, för ett intrinsiskt värde hos något har ju antagits supervenera på en inneboende egenskap hos detta, inte på en (intern)

”komponent” av det. Det är väl också en absurd uppfattning att det skulle ha intrinsikalt värde att klänningen som tillhört Diana existerar, trots att det värde klänningen har på grund av att den tillhört Diana inte kan vara intrinsikalt eftersom det supervenerar på en relationell egenskap hos klänningen.

En inneboende egenskap hos förhållandet kan vara *att som komponent ha egenskapen att ha tillhört Diana*, men inget värde supervenerar väl på denna egenskap. Detta visar, menar jag, att det är fel att behandla förhållanden som självständiga ”entiteter”, som likt ting, har intrinsikalt värde p g a *sina* inneboende eller interna egenskaper (eller ”drag”). En förnuftigare åsikt är att värdet av ett förhållande som att (det finns ett) X (som) har $E_1, \dots E_n$ kan vara intrinsikalt endast om $E_1, \dots E_n$ är inneboende egenskaper hos *förhållandets subjekt*, X, så att dess värde kan vara intrinsikalt.³ Värdet av (förhållandet) att klänningen som tillhört Diana existerar kan då inte vara intrinsikalt eftersom egenskapen *att ha tillhört Diana* inte är en inneboende egenskap hos klänningen och dess värde följaktligen inte kan sägas vara intrinsikalt.

Är klänningens värde i stället finalt? Om man med ”medel” menar ett *kausalt* medel med vars hjälp man kan förorsaka något, har RRR rätt i att ifall en klänning tillskrivs värde därför att den tillhört Diana så förlänas den inte värde som medel (s 24–5). Men av att värdet inte är instrumentellt i denna specifika, kausala betydelse följer det väl inte att det är värde för egen skull? Antag att jag värdesätter ägandet av en viss klänning därför att den tillhört Diana; värdesätter jag då verkligen förhållandet att jag äger en klänning som tillhört henne – och denna klänning – för dess egen skull? Pondera att jag likaledes värderar att jag har fått hennes autograf, att jag som hastigast vidrört henne, etc; värderar jag också dessa förhållanden för deras egen skull?

Det förefaller väl rimligare att hävda att vad jag värderar för dess egen skull är ett mer generellt förhållande ur vilka värdet av dessa mer

3 Kagan tänker sig att denna idé ingår i ”the dominant philosophical tradition about intrinsic value” (s 295). Han tar emellertid själv avstånd från denna tradition genom sitt förslag att låta ”intrinsikalt värde” beteckna ”value as an end” som kan baseras på icke-intrinsikala egenskaper hos objektet. Där- emot motsätter han sig till skillnad från RRR inte reduktionen av tings värde till förhållandens.

specifika förhållanden kan härledas, t ex att ha en – så stark som möjligt – fysisk förbindelse till Diana, denna fantastiska person. (Egentligen lutar jag åt åsikten att, strängt taget, enbart det som har icke-derivativt intrinsikalt värde är värdefullt för sin egen skull.) Jag värderar i så fall att vara i ägo av en av hennes klänningar och liknande förhållanden som *sätt* – om än indirekta – att upprätta denna fysiska förbindelse till Diana, som *specimen* eller *exemplar* av denna förbindelse snarare än som orsaker till den. Det tycks mig vidare inte vara språkvidrigt att säga att jag i denna i situation använder klänningen, och innehavet av den, som (icke-kausala) medel till att upprätta en förbindelse med föremålet för min låga. Gemensamt för detta fall och det kausala är att medlen relaterar en till något *utöver* medlen (något som vanligtvis är värdefullt eller betydelsefullt).

I alla händelser verkar det kontraintuitivt att säga att jag här värdesätter klänningen för dess egen skull. Att värdesätta X därför att det relaterar en till något externt ting, Y, är definitivt inte att värdera X för dess egen skull; det är att värdera X för Y:s skull. (Om någon tycker om dig enbart för ditt samröre med någon celebritet, skulle du knappast känna dig omtyckt för din egen skull.) Så när RRR skriver om exempel som Dianas klänning: ”Ett objekts finala värde härrör från ett annat objekts vikt eller betydelse” (s 25), tycks de mig utesluta att det finala värdet är värde för egen skull. Det måste röra sig om extrinsikalt värde i bemärkelsen ”värde för någon extern entitets skull”, om instrumentellt värde i någon icke-kausalt mening.

(I det här sammanhanget kan jag inte låta bli att anmäla det bryderi själva frasen ”ting med finalt värde” vållar mig. ”Finalt” leder associationerna till ”ändamål”, som RRR också begagnar för att karakterisera sitt värde. Men, som de tillfogar, denna association är ”missvisande” eftersom ändamål (för strävande, viljande, etc) aldrig är ting utan förhållanden (s 30). (”Medel” däremot kan beteckna både ting och förhållanden.) De föreslår därför att ”finalt” i stället skall tas i betydelsen ”slut”. Detta löser emellertid inte problemet eftersom ”slut” heller aldrig är ting utan snarare förhållanden. Så vi hamnar i den lätt kuriösa situationen att RRR för att beteckna ett värde hos ting, som de menar är oreducerbart till värden hos förhållanden, brukar en terminologi som är anpassad efter förhållanden.)

Exemplen med ting som är unika eller sällsynta drabbas inte av svårigheten att deras värde tycks komma från betydelsen eller värdet

av något externt ting. De är i så måtto mera bestickande, men faller offer för åtminstone den invändning som framfördes i sektion 1. Min avsikt här är dock inte att vederlägga existensen av (icke-intrinsikala) finala värden utan att, i motsats till RRR:s framställning, påvisa att reduktionen i föregående sektion inte vederlägger den.⁴

4 Tack till Wlodek och Toni för många diskussioner om uppsatsens ämne.